

A kelet- és közép-európai kutatók változó publikálási szokásai és cikkek impaktja

Közismert, hogy a múltban Kelet- és Közép-Európában lévő volt szocialista országok kutatói nem mindig tudtak szabadon érintkezni nyugati kollégáikkal. Gyakran nehézséget okozott a publikálás a Nyugaton kiadott szakfolyóiratokban, vagy a részvétel a nem Keleten rendezett nemzetközi konferenciákon. Ennélfogva néhány kutatási eredményüket Nyugaton alig ismerték. Még a legújabb vélemények szerint is az orosz tudományt a tradíció és az önelégültség gátolja. Bizonyítható, hogy sok kitűnő munka azért nem részesül nemzetközi elismerésben, mert oroszul jelent meg, vagy ha angol nyelven is írták azt, csak lassan válik közismertté. Az orosz nyelvű közlemények angolra fordítása csigalassúsággal halad.

Míg korábban a tudományos információ áramlását politikai, pénzügyi és kulturális körülmények gátolták, most a szabadság beköszönte és a pénzügyi források szűkös volta erős kutatói elvándorlást (brain drain) váltott ki Kelet-Európában, a kutatók száma csökkent.

Bibliometriai adatok segítségével képet rajzolhatunk a kelet- és közép-európai kutatás változásairól.

Tekintettel arra, hogy a publikálási és idézési szokások a tudomány különböző szakterületein nem egységesek, vizsgálatainkhoz egy szakterület, a fizika művelőit választottuk ki. Azonban még az is nagyon körülményes volna, ha minden kelet-európai fizikust bevonnánk a vizsgálatba, ezért azt egy kiválasztott szerzőcsoportra, vagy néhány folyóiraatra kell korlátozni. Ebben a tanulmányban mindkét módszert használtuk. A fizikai folyóiratok közül a New Yorkban megjelenő *Physical Review* teljes sorozata (A-E) lett a vizsgálat tárgya, mivel az ehhez a sorozathoz tartozó folyóiratok az adott szakterületen magas idézettségi impaktjuk miatt vezető helyet foglalnak el. E folyóiratok cikkeket és rövidebb közleményeket (szerkesztőhöz írt leveleket, megjegyzéseket, szerkesztői véleményeket, valamint helyreigazításokat) közölnek, ezeket azonban regisztrált munkahelyi cím nélkül.

Abból indultunk ki, hogy a *Physical Review*-ban a nem USA-beli fizikusok által közölt cikkek száma jól tükrözi a szóban forgó ország fizikai tárgyú kutatását, valamint az ország publikációs stratégiáját. Ha az adott ország összes fizikai tárgyú cikkeinek száma nem növekszik, de a *Physical Review*-ban publikált közlemények száma nő, ez azt mutatja, hogy az adott ország jobban integrálódott a fizikusok nemzetközi kommunikációs rendszerébe.

A következőkben minden olyan kelet-európai fizikus közleményével foglalkozunk, akik a moszk-

vai (és csernogolovkai) L. D. Landau Elméleti Fizikai Intézetet és a leningrádi (ma szentpétervári) A. F. Joffe Fizikai-Műszaki Intézetet adták meg közleményeikben munkahelyi címként. Ez a két, közismerten kitűnő kutatási eredményeket produkáló intézet növelte a *Physical Review*-ban és más nyugati szakfolyóiratban közzétett cikkeinek számát, és ezért feltételeztük, hogy az 1990-ben megjelentek nagyobb idézettséget nyertek, mint az 1980-ban megjelentek. A két intézet munkatársai által a *Science Citation Indexbe* (SCI) felvett minden közleményükre a megjelenés utáni első négy évben kapott idézetet gyűjtöttük össze.

Kelet- és Közép-Európa térképe az utóbbi években megváltozott. Az alábbiakban Kelet-Európán az összes kelet- és közép-európai volt szocialista országot, valamint a Szovjetunió minden tagállamát értjük, beleértve Kelet-Németországot (1990-ig NDK-t) is.

Kelet-európai közlemények a *Physical Review*-ban

A kelet-európai közlemények százalékos aránya a *Physical Review*-ban (A-E) az 1980-as 2%-ról 1994-re 11,6%-ra nőtt (Kelet-Németország nélkül 10,5%-ra). Az időszak kezdetén Lengyelország közli a kelet-európai országok közül a legtöbb cikket a *Physical Review*-ban, az időszak végén Oroszország. Magyar kutatók 1980 és 1994 között 464 cikket közöltek itt, 1980 és 1986 között átlagosan 15,4-et). 1987 és 1994 között a magyar közlemények éves száma rendre: 21, 32, 35, 39, 53, 45, 53, 78. Érdemes megemlíteni a Kínai Népköztársaságot, amely 1980 és 1986 között átlagosan 17,4 cikket közölt, de 1987-ben már 77-et, 1994-ben pedig 372-t! Itt azonban ez a növekedés más eredetű, mint a többi országnál. Kína esetében az SCI-ben regisztrált közleményeik száma az 1980-as 924-ről 1990-re 6509 cikkre nőtt. Ezzel szemben mostanra minden volt szocialista ország kevesebb cikkel képviselteti magát az SCI-ben, mint a vizsgált időszak elején (Szovjetunió: 1980-ban 35 876, volt szocialista országok: 1993-ban 28 017, 1994-ben 30 815 cikk).

A kelet-nyugati szerzői együttműködésben írt cikkek száma a 15 éves periódus utolsó 8 évében növekedett. A kelet-európai intézetek szerzőinek mintegy fele 1980-ban nyugati intézetekkel közösen publikált, de ez az arány 1994-re elérte az 58,7%-ot. A magyar kutatók 1980 és 1994 között a *Physical Review*-ban (A-E) nyugati kollégáikkal együtt összesen 241 publikációt közöltek (1980 és 1986 között átlagosan 7,3-at). 1987 és 1994 között

a magyar–nyugati közös szerzőségű cikkek éves száma így alakult: 11, 11, 11, 16, 30, 27, 34, 50.

Az olyan kelet–nyugati szerzőségű cikkek száma, ahol a megadott postai címek száma nagyobb a szerzők számánál, nagyjából jelzi azon cikkek számát, amelyeket olyan kelet-európai kutatók írtak, akik ideiglenesen Nyugaton dolgoztak. A *Physical Review*-ban azon kelet-európai kutatók által közölt cikkek aránya, amelyek feltételezhetően Nyugaton készültek, az 1980-as évek 5–10%-áról 1990-re 15%-ra nőtt.

A két orosz intézet fizikusainak publikálási magatartása és cikkeik impaktja

A vizsgált két orosz intézet fizikusainak publikálási magatartása a vasfüggöny eltűntével megváltozott. Az SCI által regisztrált folyóiratokban közölt cikkek száma nőtt, mivel gyakrabban közöltek külföldi folyóiratokban, miközben a szovjet vagy orosz folyóiratokban megjelent cikkek száma nem változott. Jelenleg több nyugati postai címet feltűnő cikk jelenik meg, mint a múltban. Ezek társszerzői között nem mindig találunk nyugati kollégát, és néhány ezek közül valószínűleg külföldi tartózkodás folyamán készült.

Vajon nagyobb idézettséget értek el ezáltal a Landau és a Joffe Intézet munkatársai? Erre a kérdésre az 1980-ban és 1990-ben közölt cikkek idézettségének vizsgálatával kereshetjük a választ. A publikálás utáni első négy évben kapott idézetek számát gyűjtöttük össze. A szerzők nevének számos variánsával dolgoztunk, és a folyóiratcímek minden változatát figyelembe vettük. Az angol és orosz változatban megjelenő folyóiratoknál csak az egyik változat került be a vizsgálatba.

A vizsgálat eredményeképpen megállapítható, hogy az említett intézetek munkatársai által írt

idézett cikkek száma 1980-ban és 1990-ben nem nagyon változott. Az idézettségi eloszlások ugyan csak hasonlóak voltak mindkét periódusban. Mindkét intézet esetében az idézetlen cikkek száma nőtt meg. (Pl. a Landau Intézetben 32%-ról 47%-ra.) Ezenkívül a szovjet folyóiratokban megjelent idézetlen cikkek száma is növekedett.

A Landau Intézetből származó, 1990-ben külföldi folyóiratokban megjelent nagyobb számú idézetlen közlemény okának magyarázatául felhozható, hogy 1980-ban néhány olyan cikk, amely ugyan publikálható volt, de nem tartalmazott érdekes eredményeket, nem került külföldi közlésre. Másrészt 1990-ben a külföldi folyóiratban való közlés fontossá vált, különösen, ha a szovjet kutató külföldön dolgozott. A Landau Intézettel összehasonlítva, a Joffe Intézet munkatársai kisebb arányban közöltek külföldön. 1993-ra még azt az arányt sem érték el, amit a Joffe Intézetben dolgozó kollégáik már 1980-ban elértek.

Összefoglalva megállapítható, hogy a kelet-európai fizikusok többször közlik eredményeiket nyugati folyóiratokban, mint korábban. A Landau és a Joffe Intézet munkatársai azonban megváltoztatott közlési stratégiájukkal sem érték el 1990-re cikkek idézettségének növekedését az 1980-as helyzethez képest. A négyéves vizsgálati periódus alatt az idézetlen cikkek száma növekedett, annak ellenére, hogy több cikket közölnek külföldi folyóiratokban, mint azelőtt.

/HAVEMANN, E.: Changing publication behaviour of East and Central European scientists and the impact of their papers. = Information Processing & Management, 32. köt. 4. sz. 1996. p. 489–496./

(Zsindely Sándor)

Információk az Európai Unióról

A cikk áttekinti az Európai Unióra vonatkozó legfontosabb információs forrásokat. Nem ad teljes felsorolást, hanem azokra koncentrál, amelyeket leginkább használnak az Euro Info Centre-ekben.

Sok kérdés vonatkozik a *törvényhozásra*, a direktívákra és szabályozásokra. A meglehetősen bonyolult folyamat egyes stádiumairól különféle eszközök tájékoztatnak.

Az *EU intézményeinek* (Miniszterek Tanácsa, Európa Parlament, Gazdasági és Szociális Bizottság, az Európai Közösségek Törvényszéke, az Európai Unió 24 főigazgatósága és statisztikai hivatala) tevékenységéről ugyancsak bőséges források állnak rendelkezésre.

Lényegesek a *folyamatos munkáról* tájékoztató változatos kiadványok, sokszor azonban célszerű közvetlenül az illetékes hivatalhoz fordulni. Ilyenkor az EU saját címjegyzéke igazít útba.

Az OOEPEC, amely az EU kiadványait jelenteti meg, a *világ egyik legnagyobb kiadója*. Kiadványairól két katalógus is tájékoztat (Documents és Publications).

Az *Internet* egyre fontosabb forrása az EU-információknak. A legcélszerűbb kiindulási pont az Európa, amely az Európai Bizottság home page-e.

Rendelkezésre áll néhány *kalauz* is, amely érdemben foglalkozik a különféle információs eszközökkel.